

ДИТИНСТВО В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Із виникненням інформаційного суспільства основну роль у процесі становлення особистості дитини дошкільного віку відіграють комп'ютерні технології. Тому сьогоденний стан цивілізаційного розвитку висуває нові вимоги до системи освіти й виховання покоління, яке зростає. Одне із основних завдань навчально-виховного процесу ДНЗ в сучасних умовах полягає не стільки в накопиченні різноманітної інформації засобами комп'ютерних технологій, скільки в засвоєнні соціокультурного досвіду побудови людських стосунків і на цій основі збагачення уявлень дітей про довкілля.

Комп'ютерні технології – це технології навчання із використанням комп'ютера, його програмного забезпечення та мультимедійних засобів, які розв'язують такі дидактичні завдання, без яких використання комп'ютера недостатньо ефективно. Під час комп'ютеризації освіти комп'ютер виступає як: об'єкт вивчення, основний технічний пристрій для оброблення інформації, допоміжний технічний засіб навчання для підвищення ефективності навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу [4, с. 18].

Проблема використання сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у педагогічному процесі, висвітлена в роботах таких учених: Р. Вільямса, Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, Є. Полат та ін. Науковці стверджують, що впровадження комп'ютерних технологій у практику навчання є однією з форм підвищення ефективності навчального процесу.

У дослідженнях вітчизняних учених (М. Жалдака, Ю. Жука, В. Лапінського, В. Мадзігона, Н. Морзе, Ю. Рамського) розглянуто цілі, теоретичні та методологічні основи, психолого-педагогічні проблеми й можливості застосування нових інформаційних технологій у процесі навчання, а також аналізуються окремі програмні засоби навчального призначення.

Технології комп'ютеризованого навчання досліджували як вітчизняні (А. Ашерев, А. Довгялло, О. Савельєв, О. Молі бог) так і зарубіжні вчені (Г. Клейман, Н. Краудер, С. Пейперт, В. Скіннер) [5, с. 404].

Проблемою розробки й використання комп'ютерних технологій навчання займалися вчені (Н. Апатова, А. Верлань, М. Головань, А. Гуржій, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, І. Іваськів, В. Лапінський, В. Мадзігон, Д. Матро, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, І. Роберт, П. Ротаєнко, В. Руденко, М. Семко, О. Християнінов).

Психолого-педагогічні аспекти комп'ютеризації педагогічного процесу розкриті в наукових доробках таких вчених: П. Гальперіна, Б. Гершунського, М. Ігнатенка, Ю. Машбиця, В. Монахова, П. Підкасистого, З. Слєпканя, Н. Тализіної, О. Тихомирова та ін.

У дисертаційних дослідженнях висвітлили особливості використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі такі науковці: В. Безуглий, Н. Голівер, С. Какяліна, К. Ковальова, В. Краснопольський, А. Сільвейстер та ін.

Сьогодні комп'ютерні технології навчання є тим сучасним способом передачі знань, що відповідає якісно новому змісту навчання й розвитку дитини. Цей спосіб дозволяє дитині з інтересом навчатися, знаходити джерела інформації, виховувати самостійність і відповідальність при одержанні нових знань, розвивати дисципліну інтелектуальної діяльності [5, с. 404].

В реаліях сьогодення вкрай важливо, з одного боку, щоб діти дошкільного віку під час освоєння комп'ютерних технологій навчання отримали глибокі знання, стали всебічно розвиненими особистостями. З іншого, постала нагальна проблема педагогічного, психологічного, культурологічного захисту дітей дошкільного віку від надлишкових, деструктивних та руйнівних впливів комп'ютерних технологій.

Тому, підвищену увагу приділяють вчені (соціологи, культурологи, педагоги, психологи, медичні працівники) проблемі впливу комп'ютерних технологій на становлення особистості дитини дошкільного віку.

Мета статті зумовлюється потребою у висвітленні теоретичних аспектів процесу становлення особистості дитини-дошкільника у контексті впливу комп'ютерних технологій.

Нова картина світу, що формується в молодого покоління під впливом комп'ютерних технологій, призводить до певних змін у психології: змінюється механізм сприйняття світу, виникають специфічні ціннісні орієнтації, несподівані способи самореалізації особистості.

Комп'ютер, як інструмент для обробки інформації, може служити потужним технічним засобом навчання і відігравати роль незамінного помічника у вихованні та навчанні дітей.

В реаліях сьогодення існують, принаймні, три підходи до застосування комп'ютера в дошкільних установах, а саме:

- формування у дітей перших навичок роботи з ним;
- застосування комп'ютера як засобу навчання (читання, письмо, математика тощо);
- використання комп'ютера як засобу, що впливає на розвиток пізнавальних процесів дитини: (мислення, уява, пам'ять, мова).

Науковці зауважують: чим раніше дитина познайомиться з комп'ютером, тим меншим буде психологічний бар'єр між нею і машиною, тому що в дитини практично немає страху перед технікою.

Спілкування дітей дошкільного віку з комп'ютером починається з комп'ютерних ігор, ретельно підібраних з урахуванням віку й навчальної спрямованості.

Однією з найважливіших функцій комп'ютерних ігор є *навчальна*. Комп'ютерні ігри створені так, що дитина може собі уявити окреме поняття або конкретну ситуацію, або одержати узагальнене поняття про всі схожі предмети або ситуації. У такий спосіб у дитини розвиваються такі важливі операції мислення як узагальнення і класифікація. Під час гри на комп'ютері дитина рано починає розуміти, що предмети на екрані – це не реальні речі, а тільки символи цих реальних речей. Звідси, у дітей починає розвиватися знакова функція свідомості, тобто розуміння того, що є кілька рівнів довкілля – це й реальні речі, і картинки, схеми, слова або числа і ін.

Під час комп'ютерних занять у дітей поліпшуються пам'ять і увага. Діти в ранньому віці мають мимовільну увагу, тобто вони не можуть усвідомлено намагатися запам'ятати той чи той матеріал. Дитина мимоволі звертає увагу на навчальний матеріал, якщо він є яскравим і цікавим. І тут комп'ютер є незамінним помічником, тому що передає інформацію у привабливій для дитини формі, а це не тільки прискорює запам'ятовування матеріалу, але й робить його осмисленим і довгостроковим.

Заняття дітей на комп'ютері має велике значення не тільки для розвитку інтелекту, але й для розвитку їхньої моторики. У будь-яких іграх, від найпростіших до складних, дітям необхідно вчитися натискати пальцями на певні клавіші, що розвиває дрібну моторику. Учені зазначають, що чим більше ми робимо дрібних і складних рухів пальцями, тим більше ділянок мозку включається в роботу. Як і руки, очі також широко представлені в корі головного мозку. Чим уважніше ми вдивляємося в те, над чим працюємо, тим ефективнішим буде процес запам'ятовування. Ось чому так важливо формувати моторну координацію і координацію спільної діяльності зорового й моторного аналізаторів, що з успіхом досягається на заняттях, де діти працюють з комп'ютером.

Спілкування з комп'ютером викликає в дітей жвавий інтерес, спочатку як ігрова діяльність, а потім і як навчальна. Цей інтерес лежить в основі формування таких важливих структур, як пізнавальна мотивація, довільні пам'ять і увага, адже саме ці якості забезпечують психологічну готовність дитини до навчання в школі.

Педіатр з університету Вейна-Сяомін Лі і психолог з університету Огайо-Меліса Аткинс дійшли висновку, що дошкільники, які користуються комп'ютером, краще підготовлені до одержання середньої освіти. Як з'ясувалося, малолітні комп'ютерщики набагато успішніше проходять тести на підготовку до школи в порівнянні з їхніми однолітками. У той же час, відеоігри не справляють подібного позитивного впливу на розвиток пізнавальних здібностей дітей, так як робота з персональним комп'ютером.

Однак, крім ігор, дошкільники, наслідуючи батьків, намагаються на

комп'ютері ще й працювати: вони друкують, малюють, пробують користуватися різними пристроями та програмами. Використання комп'ютера поліпшує дитячі моторні навички й здібності щодо мови, допомагає розпізнавати цифри та літери.

Комп'ютеризація поступово проникає практично в усі сфери життя й діяльності сучасної людини, вносить свої корективи й у підходи до виховання дітей дошкільного віку.

Вітчизняні та закордонні дослідження з використання комп'ютера в дошкільних навчальних закладах переконливо доводять не тільки можливість, але й доцільність використання комп'ютера, а також визначають особливу його роль в розвитку інтелекту і особистості дитини у цілому (С. Новосьолова, Г. Петку, І. Пашелите, С. Пейперт, Б. Хантер та ін.). Тільки у взаємодії педагога (вихователя), дитини і комп'ютера можна досягти позитивного результату. Сьогодні вже можна говорити про допустимість використання комп'ютера в роботі з дітьми дошкільного віку, то теоретичні, дидактичні й методичні аспекти подібної роботи ще вимагають всебічного та глибокого вивчення.

Поділяючи точку зору багатьох дослідників, основною метою використання комп'ютера в дошкільній установі слід вважати всебічний розвиток дитини, підготовку її до життя й діяльності в «комп'ютерній дійсності». Тобто, формування у неї позитивного емоційного ставлення до комп'ютера, сприйняття його як помічника в різних видах діяльності, розуміння його призначення й можливостей для досягнення поставленої мети. Адаптація до «комп'ютерного» світу не тільки полегшить дитині входження в доросле життя, але й буде сприяти ефективності навчання за допомогою комп'ютера й використання його в ігровій діяльності.

Інтерес до комп'ютера в дітей старшого дошкільного віку проявляється в стійкому позитивному ставленні до нього, у бажанні й прагненні діяти з ним, у перевазі цього виду діяльності іншим видам. Розвиток дітей в умовах взаємодії з комп'ютером ґрунтується на створенні в них відповідних мотиваційних установок, на зміні (при необхідності) характеру і обсягу завдань, на забезпеченні активності в роботі з комп'ютером, в ході якої діти поступово стають суб'єктами діяльності. Вищеописане засвідчує про усвідомлення дитиною своїх можливостей, збільшення самостійності в спілкуванні з комп'ютером і, як наслідок, – до вирішення основного завдання – розвитку особистості, адаптованої до «комп'ютерної діяльності».

Відтак, слід стверджувати, що комп'ютер в дошкільному навчальному закладі можна розглядати як сучасний засіб діяльності дитини старшого дошкільного віку. Введення його в систему дидактичних засобів можна вважати істотним фактором збагачення інтелектуального, естетичного, морального і фізичного розвитку дитини, розвитку творчих здібностей та формування особистості.

Дослідження зарубіжних і вітчизняних вчених (Т. Бабакова, І. Васильєва, Ю. Горвіц, Б. Хантер та ін.) свідчать, що використання комп'ютера в дошкільному віці можливе і необхідне, воно сприяє підвищенню інтересу до навчання, його ефективності, розвиває дитину всебічно.

Водночас, існують альтернативні думки щодо використання комп'ютера в дошкільному віці. Учені стверджують про шкоду, якої завдає комп'ютер інтелекту дитини, оскільки в основі комп'ютерних ігор – моторні реакції, а не свідомо психічна діяльність. У маленьких комп'ютерних гравців, на відміну від тих, хто малює, ліпить, моделює з натуральних предметів значно гірше розвиваються лобові частини мозку, які регулюють самоконтроль, удосконалюють пам'ять, сприяють накопиченню знань, тобто відповідають за інтелектуальний розвиток. Попри все, слід враховувати, що комп'ютер шкодить фізичному розвитку дитини, оскільки є джерелом електромагнітних коливань.

Використання комп'ютерів для занять з дітьми в дошкільних навчальних закладах ще не стало масовим, а тільки починається. Ідея виховання нового покоління підготовленого до роботи з комп'ютером – важлива перспективна як для розвитку суспільства в цілому, так і для молодого покоління, яке зростає, адже комп'ютер міцно увійшов в науку, промисловість, культуру нашого суспільства. А для майбутнього покоління він стане часткою їхнього життя.

Використання комп'ютерних технологій активізує пізнавальну активність та розвиває самостійність, створює умови для продуктивної діяльності дитини, сприяє розвитку наочно-образного мислення дитини старшого дошкільного віку. Особливо успішно формуються за допомогою комп'ютерних технологій спеціальні якості мислення – динамічні просторові уявлення, що розвивають символічні функції наочно-образного мислення.

Практика використання комп'ютера в дошкільному навчальному закладі показує, що в дитини, яка оволоділа елементарною комп'ютерною грамотою, добре розвинуті уява, пам'ять, мислення [6, с. 6].

В організації занять дітей із комп'ютером важливе значення мають ознайомлювально-адаптаційний, освітньо-виховний і творчий етапи. Завдання пізнавального характеру включають в себе ознайомлення дітей дошкільного віку:

- з комп'ютером, як сучасним інструментом для обробки інформації, який розширює інформаційне поле людини та її можливостей;
- з історією виникнення комп'ютерних технологій та можливостями їх використання у різних сферах життя загалом;
- з елементарними поняттями про основні частини комп'ютера, їхнє призначення та правилами безпечної поведінки з ним;

- з початковими навичками роботи за комп'ютером (користуватися клавіатурою, «мишою», управляти елементами робочого столу, файловою системою), які потрібні для свідомого оволодіння основами комп'ютерної грамотності на рівні початківця [6, с. 6].

Завдання освітньо-виховного характеру поєднують у дітей такі можливості:

- створювати передумови елементарного усвідомлення способів дій та розв'язання завдань за допомогою комп'ютера;
- формувати елементарні математичні поняття, удосконалювати навички рахунку, вміння працювати з цифрами і геометричними фігурами, орієнтуватися на площині і у величинах;
- розвивати комунікативні здібності, розширювати словниковий запас і знання про довкілля, формувати граматичний лад мови, звукову культуру мовлення, вміння читати;
- формувати уміння оперувати символами (знаками), узагальненими образами, здійснювати аналіз, порівняння і узагальнення.
- розвивати емоційно-вольову сферу дитини (самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість), прилучати до співробітництва, формувати естетичний смак [6, с. 6].

Завдання творчого характеру:

- розвивати і виділяти суттєве в явищах довкілля (порівнювати, бачити схоже та відмінне, вчитись розмірковувати, знаходити причини явищ, аналізувати та робити висновки з приводу побаченого на екрані монітора);
- розвивати здатність до створення малюнку, конструкції, образу, фантазії, розповіді по картинці, звукового аналізу слів засобами комп'ютерних технологій;
- створювати умови для найшвидшого, перспективного розвитку дитини, становлення її творчих здібностей;
- вирішувати завдання конструктивної діяльності, розвивати просторові уявлення дітей [6, с. 6].

Інтернет, комп'ютерні ігри захоплюють увагу дітей, приваблюють їх динамічними сюжетами, дають змогу переживати гострі відчуття. Дедалі більше дітей просиджують за комп'ютерним екраном, який дуже часто негативно впливає на них, спричинюючи певні зміни в їхній свідомості, у взаєминах з оточенням та поглядах загалом [1, с. 16].

Слово «Internet» (походить від англійського «International Net») перекладається як Всесвітня (Міжнародна) мережа. Витоки комп'ютерних мереж можна знайти в 60-х роках минулого століття, коли американські науковці проводили експерименти з поєднання комп'ютерів між собою через телефонні лінії. Під час цих експериментів виникла необхідність створення таких протоколів зв'язку, які дозволили б з'єднувати комп'ютери між собою через складні мережі. Університети США, а згодом

Європи, Австралії, деяких країн Африки й Азії, приєднавши до мережі потужні ресурси своїх обчислювальних центрів, буквально на очах створили інформаційний кібер-простір з властивостями звужуватись до розміру дисплея персонального комп'ютера та поширюватись на всю планету за лічені секунди [2, с. 37].

У процесі засвоєння й використання комп'ютера в психіці дітей дошкільного віку виникає низка змін як позитивного, так і негативного характеру. Серед них найбільш істотними для дітей дошкільного віку є адинамія, порушення спілкування, формалізація знань.

Крім цих загальних наслідків є й один специфічний. Як зазначається в дослідженнях інформаційно-психологічної безпеки, за умови доступу в глобальну комп'ютерну мережу Інтернет у користувачів подекуди виникає, так званий синдром Інтернет-залежності, що виражається насамперед в абсолютній «поглиненості» інформаційним, комунікативним, ігровим видами діяльності в Мережі Інтернет.

Психологи (К. Янг та Ф. Сарасота) у 2001 році заявили, що діти дошкільного віку особливо підпадають під вплив Інтернет-залежності. І особливо насторожує те, що кількість користувачів цього віку невпинно зростає. Посилаючись на дослідження Кімберлі Янг, В. Бондаровська та Н. Пов'якель виділили такі ознаки Інтернет-залежності:

- ейфорія (піднесений стан) від перебування в Інтернеті;
- відмова від харчування та сну заради розваг в Інтернеті;
- багатогодинне просиджування в Інтернеті;
- погіршення пам'яті й уваги;
- нехтування інтересів рідних, близьких та друзів заради перебування в Інтернеті ;
- роздратованість від того, що хтось або щось не дає змоги користуватись Інтернетом [1, с. 21].

Як зауважує Л. Лещенко, відгороджувати дітей від комп'ютерних технологій – це неприпустима помилка, бо вони є частиною майбутнього. По-перше, це загальмує освіту, по-друге, знизить соціальний статус, який призведе до втрати особистісного «Я» серед однолітків [3, с. 45].

Отже, інформаційний потік здійснює вплив на формування системи знань й емоційну сферу сприйняття дитини, тому необхідно широко використовувати комп'ютерні технології в навчанні. Уміння аналізувати інформацію, виокремлювати головне в інформаційному повідомленні, розуміти спрямування комунікації, прихований зміст повідомлень є необхідними на всіх етапах навчання.

Подальше дослідження планується провести у напрямі розробки й теоретичного обґрунтування інтегрованої моделі формування інформаційної компетентності дошкільників засобами комп'ютерних технологій навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаровська В. М. Людина у світі інформаційно-комунікаційних технологій / В. М. Бондаровська, Н. І. Пов'якель // Психолог. – № 25(169). – 2005. – С. 5–9.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. – К. : Освіта України. – 2006. – 390 с.
3. Лещенко Л. Комп'ютерна залежність у дітей: виникнення і запобігання / Л. Лещенко // Психолог. – № 18–19(258–259). – 2007. – С. 45–52.
4. Марченко Т. Можливі шляхи опанування педагогами інформаційно-комунікаційних технологій / Марченко Т. // Дитячий садок. – 2011. – № 3(579). – С. 17–19.
5. Олійник Ю. І. Способи використання інформаційних комп'ютерних технологій у підготовці фахівців галузі дошкільної освіти / Ю. І. Олійник // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2009. – Вип. 51. – С. 403–408.
6. Методичні рекомендації і поради щодо організації навчання комп'ютерної грамоти дітей в дошкільному навчальному закладі [Електронний ресурс]. – режим доступу : http://kts-osvita.org.ua/files/resomm/comp_in_dnz_12.doc